

1 Dokazno breme

1.1 Kakšna so pravila o dokaznem bremenu?

Belgijski pravni sistem razlikuje civilno in gospodarsko pravo. Gospodarsko pravo je posebno pravo, ki se uporablja za gospodarske subjekte, civilno pravo pa je splošno pravo.

Pravila v zvezi z dokazi v civilnem pravu so določena v členu 1315 in naslednjih civilnega zakonika (*Code civil/Burgerlijk Wetboek*). To je zaprt sistem s strogo urejenimi dokaznimi sredstvi (več podrobnosti je v točki 5a spodaj).

Pravila v zvezi z dokazi v gospodarskem pravu so določena v členu 25 trgovskega zakonika (*Code de commerce/Wetboek van Koophandel*). Glavni značilnosti teh dokaznih pravil sta odprtost sistema in relativna svoboda dokaznih sredstev v gospodarskih zadevah. V skladu s členom 25 trgovskega zakonika se lahko „[n]eodvisno od dokaznih sredstev, dopustnih po civilnem pravu, [...] trgovske obveznosti dokažejo tudi z izpovedbami prič v vseh primerih, v katerih sodišče meni, da jih mora dopustiti, razen če je za posebne primere določeno drugače. Nakup in prodaja se lahko dokazujeta s sprejetim računom brez poseganja v druga dokazna sredstva, dopustna po gospodarskem pravu.“

Tehnične postopkovne vidike v zvezi z dokazi v civilnih in gospodarskih zadevah urejajo člen 870 in naslednji sodnega zakonika (*Code judiciaire/Gerechtelijk Wetboek*). Člen 876 določa, da mora sodišče v sporu, ki mu je predložen, razsojati v skladu z dokaznimi pravili, ki se uporabljajo za vrsto spora. Spor je torej bodisi civilni bodisi gospodarski.

Dejstvo, predpostavko ali trditev mora dokazati stranka, ki jih zatrjuje. Stranka, ki zahteva izpolnitev obveznosti, mora dokazati obstoj obveznosti. Nasprotno mora stranka, ki trdi, da je prosta obveznosti, predložiti dokaze o plačilu ali dejstvu, zaradi katerega je njena obveznost ugasnila (člen 1315 civilnega zakonika). V sodnem postopku mora vsaka stranka dokazati dejstva, ki jih zatrjuje (člen 870 sodnega zakonika: *actori incumbit probatio*). Nato pa mora nasprotna stranka izpodbijati dokazno vrednost teh dejstev, kadar je to mogoče in dopustno.

1.2 Ali obstajajo pravila, ki določena dejstva izvemajo iz dokaznega bremena? V katerih primerih? Ali je mogoče predložiti dokaze, da bi dokazali neveljavnost posebne pravne domneve?

Če ni zadržkov javnega reda ali nacionalne varnosti, je dopustno dokazovati vsa dejstva. Vendar pa obstajajo tri omejitve pravice do predložitve dokazov med postopkom. Prvič, dejstvo, ki se dokazuje, mora biti pomembno za obravnavano zadevo. Drugič, dejstvo mora biti prepričljivo, kar pomeni, da bo prispevalo k prepričanju sodišča glede odločitve, ki jo je treba sprejeti. Tretjič, to mora biti dejstvo, katerega dokazovanje je dopustno: pri tem ne smejo biti kršene pravica do zasebnosti, poklicna skrivnost ter tajnost pisem in drugih občil.

Nasprotna stranka lahko na splošno izpodbija domneve. Izpodbijati ni mogoče samo neovrgljivih domnev (*juris et de jure*). Predložitev dokazov za njihovo ovrženje je celo nezakonito. Izpodbijne domneve (*juris tantum*) se lahko izpodbijajo z nasprotnimi dokazi. Dopustna dokazna sredstva v tem primeru so urejena v civilnem pravu, ne pa tudi v gospodarskem pravu.

1.3 Do kakšne mere mora biti sodišče prepričano o dejstvu, da na njem utemelji svojo sodbo?

Sodišče mora biti prepričano na podlagi elementov, ki jih predložijo stranke, dokazov in njihove verodostojnosti. Če sodišče ugotovi, da lahko element, ki mu je bil predložen, prispeva k rešitvi spora in da ta element, kot je predložen, natančno odraža resnično stanje, mu pripiše dokazno vrednost. Šele ko sodišče nekemu elementu pripiše dokazno vrednost, se lahko ta dejansko šteje za dokaz.

Dokazna vrednost (*valeur probante/bewijswaarde*) je nekoliko subjektivna, medtem ko je dokaz v pravem pomenu besede (*force probante/bewijskracht*) strogo objektivna. Dokazni status je odvisen od stopnje zanesljivosti, ki jo mora imeti dokaz. Elementi se pravno štejejo za dokaz samo, če imajo zadostno stopnjo zanesljivosti, pri čemer je sodišču vedno odvzeta njegova diskrecijska pravica. To velja za listinske dokaze. Če sodišče vsebino zakonito pridobljenega dokumenta razlaga na način, ki ni združljiv z njegovim besedilom, krši dokazni status dokumentov. Oškodovana stranka se lahko na to kršitev sklicuje v pritožbi pri kasacijskem sodišču (*Cour de cassation/Hof van Cassatie*).

2 Pridobivanje dokazov

2.1 Ali je za pridobivanje dokazov vedno potreben predlog stranke ali lahko sodnik v nekaterih primerih dokaze pridobi na lastno pobudo?

Stranka, ki nekaj trdi, mora biti sposobna to tudi dokazati. V nekaterih primerih lahko sodišče stranki odredi, naj predloži dokaz, na primer kadar se za osebe šteje, da so pod prisego (člen 1366 civilnega zakonika). Sodišče lahko pod strogimi pogoji od stranke zahteva, naj da izjavo pod prisego, zato da bi lahko nanjo oprlo odločitev v zadevi ali da bi preprosto določilo znesek, ki naj ga prisodi.

Sodišče lahko zasliši stranke in odredi zaslišanje prič, če zakon tega ne prepoveduje (člen 916 sodnega zakonika). Izvedencem lahko tudi odredi izdelavo ugotovitev ali tehničnega mnenja (člen 962 sodnega zakonika).

2.2 Kateri so nadaljnji koraki, če je predlogu stranke za pridobitev dokazov ugodeno?

Predlog za izvedbo dokazov mora vložiti ena od strank v obliki glavnega ali stranskega zahtevka. Sodišče s sklepom predlogu ugotovi ali ga zavrne ter navede razloge za svojo odločitev.

V primeru preverjanja pisave (člen 883 sodnega zakonika) ali ugotavljanja nepristnosti listine (člen 895 sodnega zakonika) sodišče odredi strankam, naj se zglasijo pred njim (z odvetnikom ali brez njega) ter predložijo vse izkaze, dokumente in listine za primerjavo ali domnevno nepristno listino. Sodišče lahko o zadevi odloči takoj ali pa odredi, da se listina predloži sodnemu tajništvu, po čemer lahko samo izvede dokaze ali pa poskrbi, da jih izvedejo izvedenci.

Sodišče nazadnje odloči o preverjanju pisave ali ugotavljanju nepristnosti listine.

Če stranka predlaga izvedbo dokaza z zaslišanjem ene ali več prič, lahko sodišče to dokazno sredstvo dovoli, če je dopustno (člen 915 sodnega zakonika).

Sodišče lahko odredi zaslišanje prič, če zakon tega ne prepoveduje. Sodni tajnik sodišča povabi priče vsaj osem dni pred datumom, določenim za njihovo zaslišanje. Priče morajo zapriseči, sodnik pa jih zasliši ločeno. Sodišče lahko priči postavlja vprašanja na lastno pobudo ali na zahtevo ene od strank.

Izpovedba prič se zabeleži v pisni obliki, prebere na glas, po potrebi popravi in dopolni, nato pa je zaslišanje prič končano.

Sodišče lahko odredi izvedensko preiskavo za rešitev ali preprečitev spora. Izvedenska preiskava se lahko nanaša samo na ugotavljanje dejstev in tehnična mnenja (člen 962 sodnega zakonika). Izvedenec opravi svojo nalogo pod nadzorom sodišča. Stranke izročijo izvedencu vse potrebne listine in izpolnijo vse njegove razumne zahteve. Izvedensko poročilo mora biti predloženo na dan, določen s sklepom sodišča. Če je izvedensko poročilo v nasprotju s prepričanjem sodišča, ga sodišču ni treba upoštevati.

Sodišče lahko po uradni dolžnosti ali na zahtevo strank odredi ogled na kraju samem (člen 1007 sodnega zakonika). Ogled, pri katerem so lahko stranke navzoče ali ne, izvede sodnik, ki ga je odredil, ali oseba, uradno zadolžena za njegovo izvedbo. O izvedenih ukrepih in ugotovitvah se sestavi uradni zapisnik, ki se vroči strankam.

2.3 V katerih primerih lahko sodišče zavrne predlog stranke za pridobitev dokazov?

Sodišču ni nikoli treba ugoditi predlogu stranke za izvedbo ukrepov. Če pa sodišče prejme zaprosilo za pravno pomoč, ga mora izvršiti (člen 873 sodnega zakonika).

2.4 Katera dokazna sredstva obstajajo?

V (splošnem) civilnem pravu obstaja pet vrst dokaznih sredstev: listinski dokazi, izpovedbe prič, domneve, priznanja strank in zaprisežene izjave (člen 1366 civilnega zakonika).

Listinski dokazi (člen 1317 civilnega zakonika) so lahko javne (*acte authentique/authentieke akte*) ali zasebne (*acte sous seing privé/onderhandse akte*) listine. Javna listina je dokument, ki ga je v zakonsko predpisani obliki sestavil za to pooblaščen javni uradnik (na primer notar ali matičar) in ima med strankami in v odnosu do tretjih oseb polno dokazno moč glede sporazuma, ki ga vsebuje. Zasebna listina, ki so jo priznale in podpisale vse zadevne stranke ter je sestavljena v toliko izvodih, kolikor je strank, ima med strankami polno dokazno moč. V zvezi z vsemi zadevami, katerih znesek ali vrednost presega 375 EUR, je treba sestaviti notarski zapis ali zasebno listino (člen 1341 civilnega zakonika).

Dokazovanje z zaslišanjem prič (člen 1341 civilnega zakonika), s katerim se izpodbija ali razširja vsebina listin, ni dopustno. Izpovedbe prič pa so dopustne, če obstaja samo pisni dokaz *prima facie* ali če ni mogoče predložiti listinskega dokaza.

Domneve (člen 1349 civilnega zakonika) so posledice, ki jih zakon ali sodišče izpelje iz znanega dejstva za neznano dejstvo. Domneve ne morejo presegati vsebine listine, lahko pa – tako kot izpovedbe prič – pomenijo dokaz *prima facie*, ki se dopolni s pisnim dokazom, in nadomestijo listine, ki jih ni mogoče predložiti.

Priznanje stranke (člen 1354 civilnega zakonika) je lahko izvensodno ali sodno. Sodno priznanje (*aveu judiciaire/gerechtelijke bekentenis*) je izjava, ki jo da stranka ali njen poseben pooblaščenec pred sodiščem in ima polno dokazno moč zoper stranko, ki jo je dala. Za izvensodno priznanje pa ne veljajo nobene formalne zahteve.

Zapriseženo izjavo lahko zahteva ena stranka od druge (odločilna zaprisežena izjava (*serment décisoire/beslissende eed*)) (člen 1357 civilnega zakonika) ali pa jo zahteva sodišče. V primeru odločilne zaprisežene izjave izjava pomeni prepričljiv dokaz samo v korist ali škodo osebe, ki je izjavo dala.

Dokazi v gospodarskih zadevah (člen 25 trgovskega zakonika) niso pravno urejeni, vendar pa obstaja posebno dokazno sredstvo, in sicer sprejet račun v primeru prodajnih pogodb. Gospodarski subjekt lahko sprejet račun vedno uporabi kot veljavni dokaz, medtem ko se lahko drugi pisni dokumenti kot dokaz uporabijo samo, če izvirajo od nasprotne stranke.

2.5 Kateri so načini pridobivanja dokazov od prič in ali se ti razlikujejo od načinov za pridobitev dokazov od izvedencev? Kakšna so pravila v zvezi s predložitvijo pisnih dokazov in izvedenskih poročil/mnenj?

Izpovedbe prič se v civilnem zakoniku štejejo za samostojno dokazno sredstvo. Sodni zakonik ureja postopkovne vidike dokazovanja z zaslišanjem prič.

Izvedensko poročilo je eno od dokaznih sredstev, ureja pa ga sodni zakonik. Stranke lahko sodišču predlagajo, naj povabi priče, ne morejo pa na lastno pobudo imenovati izvedencev. To lahko stori samo sodišče.

Listinski dokazi imajo dokazno vrednost in sodišče mora upoštevati njihovo vsebino, kar pa ne velja za izvedenska poročila in mnenja. Če je poročilo ali mnenje v nasprotju s prepričanjem sodišča, mu ga ni treba upoštevati (člen 962 sodnega zakonika).

2.6 Ali so določena dokazna sredstva močnejša od ostalih?

Obstaja hierarhija pravno urejenih dokaznih sredstev. Hierarhično najvišje so priznanja in zaprisežene izjave. Pisni dokumenti imajo vedno večjo vrednost od izpovedb prič in domnev. Javne listine imajo polno dokazno moč med strankami in v odnosu do tretjih oseb, medtem ko ima priznana zasebna listina polno dokazno moč med strankami. Na izpovedbe prič in domneve se je mogoče opreti samo, če so listinski dokazi nepopolni ali ni mogoče predložiti listinskih dokazov o sporazumu, ki se dokazuje.

2.7 Ali so za dokazovanje določenih dejstev obvezni določeni načini dokazovanja?

Način dokazovanja je pravno urejen ali pa ne, odvisno od tega, ali dejstvo spada na civilno ali gospodarsko področje. V civilnem pravu je treba v zvezi z vsemi zadevami, katerih znesek ali vrednost presega 375 EUR, sestaviti listino (notarsko ali zasebno) (člen 1341 civilnega zakonika). Samo take listine so dopustne kot dokaz; izpovedbe prič in domneve niso dopustne. Nasprotno pa so v gospodarskih zadevah dopustne izpovedbe prič in domneve, s katerimi se izpodbija ali razširja vsebina listin.

2.8 Ali so priče dolžne pričati po zakonu?

Priče se zaslišijo, če to zahtevajo stranke ali če to odredi sodišče (člena 915 in 916 sodnega zakonika).

Poziv prič pred sodišče je urejen s členom 923 in naslednjimi sodnega zakonika.

2.9 V katerih primerih lahko priče zavrnejo pričanje?

Če priča, objavljena na sodišče, trdi, da obstaja legitimni razlog za odklonitev pričanja, o tem odloči sodišče. Za legitimni razlog se med drugim šteje poklicna skrivnost, ki zavezuje pričo (člen 929 sodnega zakonika).

2.10 Ali je lahko oseba, ki zavrne pričanje, kaznovana ali prisiljena, da priča?

Oseba, objavljena kot priča, se mora vabilu odzvati, sicer lahko sodišče na zahtevo ene od strank odredi, da se povabi s sodnim pozivom, ki ga vroči sodni izvršitelj (*huissier de justice/gerechtsdeurwaarder*) (člen 925 sodnega zakonika). Priča, ki se ne odzove na sodni poziv, se kaznuje z denarno kaznijo (člen 926 sodnega zakonika).

2.11 Ali obstajajo določene osebe, od katerih ni dovoljeno pridobiti dokazov?

Izpovedba priče ni veljavna, če jo da oseba, ki ni sposobna biti priča (člen 961, točka 1 sodnega zakonika).

Mladoletna oseba, mlajša od petnajst let, ne sme nikoli biti zaslišana pod prisego. Njene izjave se lahko uporabijo zgolj kot informacije (prvi odstavek člena 931 sodnega zakonika).

Vsak mladoletnik ima pravico, da ga v zadevah, ki ga zadevajo in se nanašajo na izvajanje starševske skrbi, nastanitve in pravico do stikov, zasliši sodišče; če o zaslišanju odloči sodišče, ga ima mladoletnik pravico zavrniti (člen 1004/1 sodnega zakonika).

Potomci ne smejo biti zaslišani v zadevah, v katerih imajo njihovi predniki nasprotne interese (drugi odstavek člena 931 sodnega zakonika).

2.12 Kakšna je vloga sodnika in strank na zaslišanju priče? Pod kakšnimi pogoji je lahko priča zaslišana prek videokonference ali z drugimi tehničnimi sredstvi?

Stranke ne smejo prekinjati prič pri njihovi izpovedbi niti jih neposredno nagovarjati, temveč se morajo vedno obrniti na sodnika (člen 936 sodnega zakonika). Sodnik lahko po uradni dolžnosti ali na zahtevo stranke prič postavi kakršno koli vprašanje, s katerim bo podrobneje pojasnjena ali dopolnjena njena izpovedba (člen 938 sodnega zakonika).

Posredno pričanje je veljavno. Temu ne nasprotuje nobena zakonska določba ali pravno načelo. Poleg tega člen 924 sodnega zakonika določa, da lahko sodnik, če priča upravičeno ne more osebno priti na sodišče, odloči, da se priča zasliši na kraju, kjer se nahaja.

3 Ocenjevanje dokazov

3.1 Ali so sodišču postavljene omejitve pri izdaji sodbe, če stranka dokaza ni pridobila zakonito?

Nezakonito pridobljeni dokazi se ne smejo uporabiti v postopku. Sodišče jih ne sme upoštevati v svoji odločitvi. Dokazi, pridobljeni s kršitvijo zasebnosti, poklicne skrivnosti ali tajnosti pisem in drugih občil, so protipravni in nedopustni.

3.2 Ali moja izjava šteje kot dokaz v postopku, v katerem nastopam kot stranka?

Dokumenti, ki izvirajo od stranke, ne morejo biti uporabljeni kot dokaz v njeno korist. Samo v gospodarskem pravu račun (ki ga je stranka sprejela) v trgovinski transakciji pomeni veljaven dokaz, ki ga lahko gospodarski subjekt predloži za dokazovanje dejstev, ki se nanašajo nanj, čeprav je ta dokument izdal sam. Sodišče lahko kot dokaz transakcije med gospodarskimi subjekti sprejme tudi pravilno vodene računovodske evidence.

Sodno priznanje je izjava stranke ali njenega posebnega pooblaščenca pred sodiščem. Ta izjava ima polno dokazno moč zoper osebo, ki jo da.

Zadnja posodobitev: 29/10/2019

Strani v jezikih držav članic pripravljajo posamezne kontaktne točke pri Evropski pravosodni mreži, njihov prevod pa zagotavlja prevajalska služba Evropske komisije. Prevodi zato morda še ne vsebujejo kasnejših sprememb izvirnika, ki so jih vnesli nacionalni organi. Evropska pravosodna mreža v civilnih in gospodarskih zadevah ter Evropska komisija ne prevzemata nobene odgovornosti v zvezi z informacijami in podatki v tem dokumentu. Za pravila o avtorskih pravicah države članice, ki je odgovorna za to stran, glejte pravno obvestilo.